

Toksikolojik Maruziyetlerin Adli ve Sosyal Boyutu

Dr. Servet Birgin İritas¹

¹ Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Giriş

Toksikoloji; Toksin (zehir) ve loji (bilim) kelimelerinde türeyen ve “Zehir Bilimi” olarak adlandırılan, özellikle kimyasal olmak üzere fiziksel, biyolojik etkenlerin canlılar üzerindeki olumsuz sağlık etkilerini inceleyen, araştıran ve bu etkilerin önlenmesi veya azaltılmasını da içeren multi disiplinler bir bilim dalıdır. Bu maksatla, biyoloji, fizik, kimya, tıbbi disiplinler, epidemiyoloji ve hukuk bilimleri ile sıkı bir ilişki halindedir. Klinik, adli, çevresel, analitik, gıda, düzenleyici ve endüstriyel toksikoloji gibi alt disiplinlere ayrılabilir.

Toksikolojik alt disiplinlerin her biri ayrı ayrı anabilim dalı olabilecek kapsamda bilgi, yöntem ve araştırma içerir ki, bu bölümde kapsamlı bir özet yapmak imkânsızdır. Bu bölümde özellikle mesleki kaynaklı toksikolojik maruziyetler incelenecek, olası etki ve sonuçları bakımından adli süreçler değerlendirilecektir.

Toksikoloji bilimi insanlık tarihi ile başlar. Tarih öncesi insanlar bazı bitkileri zararlı ve bazı bitkileri güvenli olarak kategorize etmişlerdir. Aynı şekilde yılanlar ve diğer hayvanlar için de benzer sınıflamalar yaparak, avlanmak, savaş ve suikast için hayvan zehirleri ve bitki ekstraktlarını kullanmışlardır.

Avrupa’da “filozofların prensi-Avisenna” (<https://www.turkcebilgi.com/avicenna>) olarak bilinen İbni Sina (MS 980-1037) “Kitap Al Kanun Fıt Tıbb (Tıp’ta Kanun)” adlı eserinde ilaç ve zehirlere karşı kullanılabilen antidotları tanımlamış, arsenik trioksitin özelliklerinden bahsetmiştir. Tıp’ta Kanun (Kitap Al Kanun Fıt Tıbb) ve İyileşme Kitabı (Kitab Al-Shifâ) yüzyıllardır kullanılan temel tıp kitapları arasındadır.

Orfila (1783-1853) otopsi materyallerinin zehirlenmelerde delil olarak kullanılabileceğini ortaya koyan, toksisitenin göreceli bir kavram olduğu, toksik özelliklere ve doza bağlı olduğundan bahseden ilk toksikologtur.

Paracelsus’un (1493-1541) “her madde zehirdir. Zehir olmayan madde yoktur; zehir ile ilacı ayıran dozdur” şeklindeki ifadesi, bugünkü modern toksikolojinin de başlangıç noktası olmuştur. Medikal ilaçlar, kozmetik maddeler, tarım ilaçları, genel temizlik ürünleri, gıdalarda kullanılan katkı

Sonuç

Toksikolojik maruziyetlerden kaynaklanan kronik hastalıkların doğru yönetilmemesi, sağlık uygulamalarının yetersizliği ve başarısızlığı gibi yanlış algıların oluşmasına neden olabilir. Bunun yanında mesleki maruziyet kaynaklı hastalıkların tanısının doğru konulamaması nedeniyle, mağdurların iş hukukundan kaynaklanan haklarına ulaşamamaları, hem koruyucu ve önleyici hekimlik, hem de iş hukuku ve adli süreçleri noktasında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlığın bir hedef değil, yaşamın temel unsuru olduğu gözetilerek, gelecek kuşakların sağlığı bakımından, gerek mesleki gerekse çevresel maruziyetlerin önlenmesi için zorlayıcı tedbir politikaları geliştirilmelidir.

Kaynaklar

1. IARC. Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Inorganic and Organic Lead Compounds. 2006; 100c: 41-85
2. IARC. Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Arsenic, Metals, Fibers and Dust 2012; 87: 1-478
3. Agency for Toxic Substances and Disease Registry (ATSDR). Toxicological Profile for Arsenic 2007 U.S. Department of Public Health and Human Services.
4. Agency for Toxic Substances and Disease Registry (ATSDR). Toxicological Profile for Lead 2007 U.S. Department of Public Health and Human Services.
5. Jakubowski M. Target Organ and Critical Effects. ILO Encyclopedia of Occupational health and Safety 2010; Part 4, chapter 33
6. Stewart BW, Wild CP. World cancer report 2014 Lyon: International Agency for Research on Cancer (IARC)
7. World Health Organization (WHO). Work on Cancer. 12 September 2018.
8. <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer>
9. Resmi Gazete (27021), 11 Ekim 2008. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081011-10.htm>)